

УДК 330.322.2:334.716

О. В. Шишкіна, канд. екон. наук, доцент

О. М. Кальченко, канд. екон. наук, доцент

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

СУТНІСТЬ І РОЛЬ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Е. В. Шишкіна, канд. екон. наук, доцент

О. Н. Кальченко, канд. екон. наук, доцент

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

СУЩНОСТЬ И РОЛЬ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РАЗВИТИИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Olena Shyshkina, PhD in Economics, Associate Professor

Olga Kalchenko, PhD in Economics, Associate Professor

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

ESSENCE AND ROLE OF FOREIGN INVESTMENTS IN THE DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

У статті досліджено сутність і зміст іноземних інвестицій, запропоновано авторське тлумачення цієї категорії, розкрито спектр виконуваних ними функцій, систематизовано основні види іноземних інвестицій за різними класифікаційними критеріями, а саме: за джерелами фінансування, за об'єктами вкладення коштів, за характером участі інвестора в інвестиційному процесі, за ступенем контролю, за впливом на виробничий потенціал, за характером використання капіталу тощо. Доведено необхідність, доцільність і своєчасність іноземного інвестування в економіку України, визначено його переваги і недоліки на макро- та мікроекономічному рівні. Проаналізовано ймовірний позитивний і негативний вплив іноземних інвестицій на суб'єкти підприємництва, зокрема промислові підприємства.

Ключові слова: іноземні інвестиції; інвестиційний процес; інвестиційна привабливість; інвестиційна політика; промислові підприємства; потенціал; ефективність розвитку.

В статье исследована сущность и содержание иностранных инвестиций, предложено авторское толкование этой категории, раскрыт спектр выполняемых ими функций, систематизированы основные виды иностранных инвестиций по разным классификационным критериям, в том числе: по источникам финансирования, по объектам вложения средств, по характеру участия инвестора в инвестиционном процессе, по степени контроля, по влиянию на производственный потенциал, по характеру использования капитала. Обоснована необходимость, целесообразность и своевременность иностранного инвестирования в экономику Украины, определены его преимущества и недостатки на макро- и микроэкономическом уровне. Проанализировано вероятное позитивное и негативное влияние иностранных инвестиций на субъекты предпринимательской деятельности, в том числе, промышленные предприятия.

Ключевые слова: иностранные инвестиции; инвестиционный процесс; инвестиционная привлекательность; инвестиционная политика; промышленные предприятия; потенциал; эффективность развития.

The article explores the essence and content of foreign investment; proposes an author's interpretation of this category; reveals the range of functions performed; systematizes the main types of foreign investment according to different classification criteria, namely: by sources of financing, by objects of investing, by the nature of investor participation in investment process, by the degree of control, by the impact on production potential, by the nature of capital use, etc. The necessity, expediency, and timeliness of foreign investment in the economy of Ukraine have been justified; its advantages and disadvantages at the macro- and microeconomic levels have been determined. The probable positive and negative impact of foreign investment on business entities, including industrial enterprises, has been analyzed.

Keywords: foreign investment; investment process; investment attractiveness; investment policy; industrial enterprises; potential; development efficiency.

Постановка проблеми. Залучення іноземних інвестицій є одним із пріоритетних напрямів державної економічної політики будь-якої країни світу, яка прагне до розвитку. Іноземні інвестиції сприяють розширенню спектра міжнародного економічного співробітництва, активізують процес інтеграції національної економіки у світове господарство, надають можливість країнам із нестационарною економікою більш ефективно здійснити структурну перебудову економіки, підвищити її конкурентоспроможність на світових ринках товарів та послуг, забезпечити впровадження інновацій, скорочуючи тим самим техніко-технологічну відсталість галузей реального сектору економіки.

Українська економіка відчуває гострий брак фінансових ресурсів, необхідних для відновлення і стабілізації розвитку суб'єктів реального сектору економіки, а особливо – промислових підприємств. Надходження іноземних інвестицій дозволить модернізувати й оновити виробничі потужності та збільшити промисловий потенціал країни. До того ж зростання кваліфікаційних вимог до робочої сили позитивно впливає на кадровий склад, а необхідність запровадження інновацій формує належний інноваційний та інвестиційний капітал, що позначається на фінансовому й ресурсному потенціалі як окремого промислового підприємства, так і регіону та країни загалом. Отже, залучення та використання іноземних інвестицій та розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктами економіки і, зокрема, промисловими підприємствами сприяє вирішенню соціально-економічних завдань на макро-, мезо- і мікроекономічному рівні. З огляду на це розгляд проблем, пов'язаних із залученням і ефективним використанням іноземних інвестицій у реальний сектор національної економіки, є своєчасним і актуальним в умовах сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Закладені ще класиками політичної економії базові основи дослідження сутності інвестицій згодом отримали розвиток у наукових працях представників сучасної економічної теорії, які, незважаючи на відмінності у проблематиці питань, що підпадали під аналіз й оцінювання, визнавали ключову роль іноземних інвестицій у розвитку національної економічної системи.

Проблемам дослідження сутності іноземних інвестицій і розмаїтим аспектам залучення іноземного капіталу у різні сфери діяльності присвячені роботи Л. Я. Ваньковича, О. В. Гаврилюка, Т. А. Говорушко, В. П. Ільчука, Дж. Даннінга, С. І. Ковальчука, А. А. Пересади, Н. І. Обушної, І. Л. Сазоньця, С. М. Тесли, В. А. Федорової, С. Хаймера, А. В. Череп та багатьох інших.

Вивченню ролі іноземних інвестицій у модернізації виробничих потужностей промислових підприємств та проведенні структурних перетворень у країнах, де спостерігаються трансформаційні перетворення, присвячені роботи А. П. Гайдучького, М. В. Дубини, С. В. Захаріна, А. А. Маценко, Н. А. Навроцької, І. Л. Сазоньця, І. І. Павленко, Д. М. Черваньова та багатьох інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на зростання науково-прикладних досліджень у сфері, що стосується міжнародних аспектів залучення капіталу в національну економіку, частина питань залишається і досі недостатньо опрацьованою. Зокрема, в економічній науці досі не сформувалось єдиного підходу до визначення сутності іноземних інвестицій як економічної категорії, а відсутність чіткого усвідомлення змістовних характеристик іноземних інвестицій унеможливорює планування розвитку економічних суб'єктів на основі аналізу й оцінки таких вагомих міжнародних джерел фінансування, як інвестиційні ресурси. Вищезазначене дає підстави сформулювати мету цієї наукової статті.

Метою статті є дослідження термінологічних проблем розуміння сутності іноземних інвестицій, уточнення дефініції «іноземні інвестиції», узагальнення її значення в розвитку промислових підприємств та забезпеченні стійкого економічного зростання національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Теоретико-методологічною передумовою розробки будь-якої економічної концепції розвитку є визначення сутності й економічного змісту інвестицій, що нині є підґрунтям виникнення численних спроб дослідження цієї економічної категорії.

Нині в науково-прикладній вітчизняній та іноземній економічній літературі є безліч визначень інвестицій загалом і іноземних інвестицій зокрема, які відрізняються різним ступенем деталізації, однак єдиного загальноприйнятого трактування цих економічних категорій немає. На нашу думку, неодноразові спроби науковців узагальнити й

систематизувати наявні підходи до розгляду зазначених економічних категорій не відображують усього різноманіття наявних відносин у фінансово-економічній сфері, а визначають їх обмежені сторони. З огляду на це вважаємо доцільним уточнити поняття «іноземні інвестиції» на основі дослідження нормативно-правової документації та наукової вітчизняної і зарубіжної літератури.

Сучасний економічний словник надає таке визначення досліджуваного поняття: «іноземні інвестиції – це інвестиції, капіталовкладення інших країн в економіку цієї країни, які здійснюються у різних формах» [1].

Тлумачний словник бізнесу та тлумачний словник з фінансів трактують іноземні інвестиції як «капіталовкладення, що здійснюються державою, підприємцями або фізичними особами даної країни в економіку іншої країни» [2; 3]. При цьому наголошується, що «...для фізичних осіб найбільш простим способом іноземного інвестування є проведення операцій на іноземних фондових біржах» [2; 3].

Тлумачний словник з економіки розглядає іноземні інвестиції з погляду «придбання резидентами країни активів за кордоном» [4]. При цьому «придбані активи можуть бути реальними, як, наприклад, у випадку з прямими іноземними інвестиціями, або фінансовими, тобто представленими іноземними цінними паперами або банківськими депозитами» [4].

У загальноекономічному й економіко-математичному пояснювальному словнику Лопатнікова зазначено, що «іноземні інвестиції – це всі види вкладення майнових чи інтелектуальних цінностей іноземними інвесторами, а також зарубіжними філіями вітчизняних юридичних осіб в об'єкти підприємницької та іншої діяльності на території країни з метою отримання подальшого доходу» [5].

Законом України «Про режим іноземного інвестування» іноземні інвестиції визначаються як «цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту» [6].

На думку О. В. Гаврилюка, іноземне інвестування є «квантифікованою категорією, яка дає можливість хоча б приблизного вираження, порівняння та оцінки якісних і кількісних характеристик процесу вкладення коштів, виявлення позитивних результатів і негативних наслідків» [7, с. 13].

І. Л. Сазонець і В. А. Федорова розуміють під іноземними інвестиціями «всі види цінностей, які вносяться іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності на території даної держави» [8].

Т. А. Говорушко і Н. І. Обушна вважають, що «іноземні інвестиції – це сукупність грошових, майнових, інтелектуальних та інших цінностей, які вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності (згідно з чинним законодавством) на території України з метою отримання при цьому вигоди – прибутку (доходу) та/або ж досягнення економічного, соціального, інноваційного й екологічного ефектів» [9].

А. В. Череп доводить, що іноземні інвестиції характеризують вкладення капіталу нерезидентами (юридичними або фізичними особами) і об'єкти (інструменти) інвестування даної країни [10].

Л. Я. Ванькович і С. І. Ковальчук зазначають, що «під іноземними інвестиціями необхідно розуміти довгострокове вкладення капіталу, яке не суперечить чинному законодавству, в різні галузі і сфери економіки, інфраструктуру, соціальні програми, охорону середовища, як у середині країни так і за кордоном, з метою розвитку виробництва, соціальної сфери, підприємництва, отримання доходу» [11].

Дж. Даннінг стверджує, що іноземними інвестиціями є інвестиції, які здійснюються поза межами країни базування, але всередині компанії-інвестора та під його контролем за ресурсами (капіталом, технологіями, доступом до ринків тощо) [12].

Узагальнення і систематизація проведених досліджень щодо трактування поняття іноземних інвестицій дозволяють виділити різні підходи щодо розуміння цього явища. Зокрема, частина дослідників розглядає іноземні інвестиції як цінності (І. Л. Сазонець і В. А. Федорова, Т. А. Говорушко і Н. І. Обушна та інші), інша частина науковців (О. В. Гаврилюк, А. В. Череп, Л. Я. Ванькович, С. І. Ковальчук та інші) розглядає іноземні інвестиції як активи (капітал). Обидва підходи знайшли своє віддзеркалення у різних тлумачних словниках [1–5], а сприйняття іноземних інвестицій як цінностей зазначено в Законі України «Про режим іноземного інвестування», хоча відсутність визначення поняття «цінності» в контексті інвестування, у законодавстві України створює розбіжності в його розміні.

Зазначені підходи мають свої переваги і недоліки, проте, на наше переконання, жодний з них не є достатньо повним. Вважаємо, що повнота розуміння цього явища має забезпечуватись за рахунок поєднання вказаних підходів і пропонуємо таке авторське визначення цього поняття. Іноземні інвестиції – це економічна категорія, яка характеризує систему економічних відносин між учасниками різних країн, що виникають у процесі вкладення іноземними інвесторами (державами, юридичними й фізичними особами) матеріальних і нематеріальних ресурсів, фінансових активів і технологій в об'єкти інвестиційної діяльності на території цієї держави з метою прирощення капіталу, отримання прибутку та/або досягнення економічного, соціального, інноваційного та екологічного ефектів.

Зміст іноземних інвестицій і їхня роль у національній економіці доцільно розглядати через спектр виконуваних функцій, до яких доцільно віднести регулюючу, стимулюючу, розподільчу та індикативну [10; 14; 19].

Регулююча – полягає у здатності іноземних інвестицій коригувати процеси відтворення капіталу в різних галузях господарського комплексу країни та підтримувати темпи його зростання, забезпечувати структурну перебудову реального сектору економіки, прискорювати запровадження техніко-технологічних та інших інновацій і поліпшувати соціальний добробут населення за рахунок зростання доходів і зниження рівня безробіття.

Сутність *розподільчої* функції розкривається у здійсненні розподілу створеного суспільного продукту в його грошовій формі згідно з цільовими орієнтирами та пріоритетами держави між окремими власниками, рівнями і сферами суспільного виробництва та видами діяльності.

Індикативна функція – дозволяє виробляти такі регулюючі механізми, що забезпечують контроль досягнення економічною системою мінімального рівноважного стану та виконання економічними суб'єктами стратегічних і тактичних планів розвитку.

Стимулююча функція – проявляється у здатності іноземних інвестицій стимулювати всі елементи відтворювального процесу, сприяти розвитку науково-технічного прогресу й застосуванню інновацій у всі сфери і галузі діяльності.

Методичною основою проведення аналітичних досліджень, складання бізнес-планів інвестиційних проєктів, розробці інвестиційних стратегій, плануванні і прогнозуванні розвитку економічних суб'єктів є систематизація іноземних інвестицій за різними класифікаційними ознаками, що дає можливість оцінити ефективність інвестиційної політики, визначити інвестиційну привабливість та інвестиційний рейтинг суб'єктів підприємництва мікро-, мезо- і макрорівня.

Відносно класифікації іноземних інвестицій необхідно також зазначити відмінності у виділенні як класифікаційних ознак, так і видів таких інвестицій різними науковцями. Проведені нами дослідження дозволили узагальнити класифікацію іноземних інвестицій (рис. 1).

ВИДИ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ		
1. За суб'єктам інвестування (джерелами фінансування)		
<i>державні</i>	<i>приватні</i>	<i>змішані</i>
здійснюються державою за рахунок коштів державного бюджету та державними підприємствами за рахунок власних та позикових коштів	вкладення коштів фізичними та юридичними особами недержавних форм власності	можуть спільно здійснюватись державними і приватними суб'єктами інвестування
2. За геополітичною спрямованістю		
<i>Інвестування в розвинені країни</i>	<i>Інвестування у країни, що розвиваються</i>	<i>Інвестування в інші країни</i>
3. За об'єктом вкладення коштів		
<i>фінансові</i>	<i>реальні</i>	
вкладення капіталу в різні фінансові інструменти і насамперед у цінні папери	вкладення коштів у реальні (матеріальні й нематеріальні) активи, які необхідні економічному суб'єкту для здійснення операційної діяльності і вирішення соціально-економічних проблем	
4. За термінами (періодами) здійснення		
<i>короткострокові</i>	<i>довгострокові</i>	
вкладення капіталу на період не більше за один рік	витрати на створення активів, збільшення їх розмірів, а також придбання необоротних активів тривалого користування (понад один рік), не призначених для продажу, за винятком довгострокових фінансових вкладень у державні цінні папери, цінні папери і статутні капітали інших організацій	
5. За формами інвестування		
<i>придбання частки існуючих підприємств</i>	<i>створення спільних підприємств</i>	
<i>придбання рухомого або нерухомого майна</i>	<i>придбання цінних паперів</i>	
<i>придбання прав на користування землею природними ресурсами</i>	<i>інші не заборонені законодавством форми</i>	
6. За характером участі іноземного інвестора в інвестиційному процесі		
<i>прямі</i>	<i>непрямі (опосередковані)</i>	
передбачають пряму й безпосередню участь інвестора у виборі об'єкта інвестування	являють собою вкладення капіталу інвестора в об'єкти інвестування через фінансових посередників шляхом придбання різних фінансових інструментів	
7. Щодо об'єкта вкладень		
<i>внутрішні</i>	<i>зовнішні</i>	
вкладення капіталу в активи, що належать безпосередньо інвестору	вкладення капіталу в реальні активи інших суб'єктів господарювання і фінансові інструменти інших емітентів	
8. За величиною вкладених ресурсів		
<i>малі</i>	<i>середні</i>	<i>великі</i>
обсяг вкладень до 10 тис. дол.	обсяг вкладень до 100 тис. дол.	обсяг вкладень більше 100 тис. дол.

Рис. 1. Класифікація іноземних інвестицій

ВИДИ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ (продовження)		
9. За ступенем контролю		
<i>прямі</i>	<i>портфельні</i>	
інвестиції за межі економіки країни інвестора, що носять довготривалий характер та базуються на контролі й постійному інтересі інвестора до об'єкта своїх інвестицій; це закордонні інвестиції, величиною у понад 10 % статутного капіталу, що дає зацікавленій стороні право на участь в управлінні суб'єктом підприємницької діяльності	вкладення капіталу в іноземні цінні папери, що не надає інвесторові реального контролю над об'єктом інвестування, і метою якого є виключно отримання доходу у формі дивідендів, відсотків чи спекулятивної курсової різниці	
10. За ступенем надійності		
<i>інвестиції з низьким ризиком (відносно надійні)</i>	<i>інвестиції з високим ризиком (ризикові)</i>	
11. За ступенем залежності інвестицій		
<i>ізолювані</i>	<i>інвестиції, залежні від зовнішніх факторів</i>	<i>інвестиції, що впливають на зовнішні чинники</i>
вкладення, які не вимагають додаткових інвестицій	інвестиції, які залежать від виробничої та соціальної інфраструктури, рівня інфляції та т. ін.	інвестиції, що впливають на зовнішні фактори за допомогою вкладень у інші суміжні і несуміжні сфери і галузі діяльності, наприклад, у засоби масової інформації
12. За формою здійснення		
<i>інвестиції, здійснювані через капітальні вкладення</i>	<i>інвестиції, здійснювані через фінансові вкладення</i>	
13. По впливу на показники прибутковості		
<i>пасивні</i>	<i>активні</i>	
сприяють «непогіршенню» показників фінансово-господарської діяльності, рентабельності виробничого капіталу, тобто забезпечують поточну життєздатність економічних суб'єктів	забезпечують можливість підвищення конкурентоспроможності, зростання прибутковості, ефективності діяльності господарюючого суб'єкта за рахунок впровадження нових технологій, випуску нових видів продукції, освоєння нових ринків товарів і послуг	
14. За характером використання капіталу		
<i>первинні</i>	<i>реінвестиції</i>	<i>дезінвестиції</i>
вкладення власних і позикових коштів інвесторів	передбачають здійснення капітальних або фінансових інвестицій за рахунок прибутку, отриманого від інвестиційних операцій	вивільнення раніше інвестованого капіталу без його подальшого використання в інвестиційних цілях
15. По впливу на виробничий потенціал		
<i>екстенсивні</i>	<i>інтенсивні</i>	
результатом яких є досягнення приросту обсягів випуску продукції та інших економічних благ без зміни існуючої виробничої структури і якісних характеристик	забезпечують підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання або появу нових видів виробництв і продукції	
16. За секторами економіки		
<i>інвестиції у галузеві комплекси реального сектору економіки (паливно-енергетичний, машинобудівний, хімічний, металургійний, транспортний, будівельний комплекс)</i>	<i>інвестиції в укрупнені галузі реального сектору економіки (фармацевтичну, легку промисловість, торгівлю, зв'язок та телекомунікації тощо)</i>	
<i>інвестиції у фінансовий сектор економіки</i>		

Рис. 1, аркуш 2

Джерело: складено авторами на основі [13-23].

Залучення країною іноземних інвестицій в умовах глобалізації сприяє стабілізації і підйому національної економіки і є підґрунтям для структурної перебудови та збалансованого розвитку реального й фінансового секторів економіки, прискорення науково-технічного прогресу, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках, зростання рівня суб'єктів фізичних і юридичних осіб, зниження рівня безробіття, стримування інфляційних процесів, фінансового забезпечення соціальної сфери (охорони здоров'я, вищої і середньої школи) тощо.

Сучасні інвестиційні вкладення створюють умови для ефективного розвитку країни та її промисловості в майбутньому. Сьогодні українська економіка потребує модернізації й оновлення наявних виробничих потужностей у переважній більшості галузей господарського комплексу. Особливо гостро ця проблема постає в металургійному та машинобудівному, оборонно-промисловому, хімічному й агропромисловому комплексах.

Реструктуризація промислових підприємств у контексті забезпечення реновації наявних майнових і виробничих комплексів сприятиме зростанню обсягу валового продукту, збільшенню виробничого потенціалу економіки й поліпшенню стану платіжного балансу країни загалом. Інвестування в суб'єкти реального сектору економіки і, передусім, промислові підприємства, дозволяє їм більш ефективно вирішувати проблеми техніко-економічного характеру, зокрема, розширювати обсяги виробництва, створювати нові робочі місця, диверсифікувати види діяльності і спектр продукції, що виготовляється, поліпшувати параметри якості продукції. Усе це не тільки дозволяє забезпечити стійке функціонування промислового підприємства та підвищення його конкурентоспроможності, а й підвищує ймовірність освоєння нових сегментів внутрішнього і зовнішніх ринків, що не тільки дозволить отримати більший рівень доходів, залучити додаткові джерела фінансування за рахунок реінвестування коштів у придбання цінних паперів і вкладення коштів в активи інших підприємств, а згодом і почати вирішувати проблеми екологічного, природоохоронного та інших напрямків.

Будь-яка країна незалежно від рівня власного соціально-економічного розвитку прагне залучити іноземні капітали та отримати від них прямі та опосередковані ефекти. Це пов'язано із тим, що іноземні інвестиції мають численні переваги перед іншими формами фінансування розвитку економіки як на макроекономічному рівні, так і на рівні окремих суб'єктів підприємництва.

До таких переваг варто віднести: прискорення темпів економічного розвитку, зважене використання регіональних фінансових і сировинних ресурсів і коштів, зміцнення місцевого фінансового ринку за рахунок використання його ресурсів у реалізації інвестиційних проектів суб'єктів підприємництва, збільшення рівня зайнятості й підвищення кваліфікації робочої сили, поліпшення рівня життя та зростання купівельної спроможності населення, розвиток інфраструктури та сфери послуг тощо.

Ефективне залучення і використання інвестиційних ресурсів вимагає від приймаючої країни проведення зваженої інвестиційної політики, а правова система повинна бути стабільною і забезпечувати належні гарантії закордонним інвесторам у захисті їхніх прав та інтересів.

Унаслідок відсутності збалансованої інвестиційної, валютної, грошово-кредитної та промислової політики, посилюється негативний вплив іноземних інвестицій, що здатні спричинити додаткові ризики і загрози національній економіці.

Такими недоліками іноземних інвестицій є:

- посилення залежності національної економіки, що загрожує її економічній, фінансовій і політичній безпеці;
- репатріація капіталу;
- можлива деформація структури національної економіки за рахунок переважання, наприклад, видобувних, а не переробних підприємств, розміщення шкідливих для навколишнього середовища виробництв тощо;

– ігнорування іноземними інвесторами територіальних особливостей і місцевих умов;
– розшарування суспільства за рахунок різниці в доходах робітників, що працюють на іноземних власників і інших підприємствах регіону і, як наслідок, зростання соціальної напруги тощо.

Зазначимо, що ймовірність прояву недоліків іноземних інвестицій визначається сукупністю факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, що формують специфічні риси розвитку економічних суб'єктів, які можна оцінити на мікроекономічному рівні (за допомогою показників фінансового аналізу [20]) та на макроекономічному рівні за допомогою інвестиційного рейтингування та аналізу й оцінки інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання / галузей / сфер діяльності.

Висновки і пропозиції. Вивчення сутності й функціональних характеристик іноземних інвестицій виявило низку проблем, пов'язаних із відсутністю єдиного понятійно-категоріального апарату, неоднозначністю розуміння цієї економічної категорії суб'єктами економіки.

Проведені дослідження сутності іноземних інвестицій, що наведені в нормативно-правовій документації, словниках, енциклопедіях і наукових працях вітчизняних і закордонних науковців дозволили виявити спільні й відмінні ознаки притаманні різним трактовкам і виділити підходи до розгляду іноземних інвестицій як цінностей і як активів (капіталу). Більш повно зрозуміти зміст іноземних інвестицій дозволило узагальнення властивих їм функцій (регулюючої, стимулюючої, розподільної, індикативної).

Розгляд спектра притаманних іноземним інвестиціям функцій надав можливість сформулювати авторське визначення цієї економічної категорії, а потреба у проведенні детального аналізу й оцінювання притоку іноземних інвестицій у національну економіку загалом і промисловий комплекс зокрема зумовила необхідність побудови їх класифікації за різними ознаками.

У процесі обґрунтування необхідності та своєчасності іноземного інвестування в економіку України було визначено його переваги і недоліки на макро- та мікроекономічному рівні, зокрема було проаналізовано ймовірний позитивний і негативний вплив іноземних інвестицій на суб'єкти підприємництва, у тому числі промислові підприємства. Проведені дослідження потребують подальшого продовження в контексті вивчення ризикозалежності промислового комплексу країни від інвестиційної привабливості національної економіки та її інвестиційного рейтингу на світовій арені, що стане об'єктом подальших наукових розробок.

Список використаних джерел

1. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг и др. 2-е изд., испр. Москва: ИНФРА-М, 1999. 478 с. URL: https://dic.academic.ru/dic.nsf/econ_dict/17956/%D0%98%D0%9D%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AB%D0%99.
2. Бизнес: Толковый словарь. Англо-русский / ред. И. М. Осадчая. Москва: Инфра-М: Весь мир, 1998. 760 с. URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/business/14491>.
3. Финансы. Толковый словарь: англо-русский / Б. Батлер и др.; пер. А. В. Щедрин, Н. Н. Кричигина. Москва: Инфра-М: Весь Мир, 1998. 496 с.
4. Экономика. Толковый словарь: англо-русский / Д. Блэк; пер. А. В. Щедрин и др. Москва: Инфра-М: Весь мир, 2000. 840 с. URL: https://dic.academic.ru/dic.nsf/econ_dict/17955.
5. Словарь Лопатникова. Общеэкономический и экономико-математический объяснительный словарь. URL: <http://lopatnikov.pro/slovar/i/inostrannye-investicii>.
6. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-ВР>.
7. Гаврилюк О. В. Пряме іноземне інвестування у світо господарських процесах: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.01.01 / Киевский национальный университет ім. Т. Шевченка. Київ, 1999. 36 с.
8. Сазонець І. Л., Федорова В. А. Інвестування: міжнародний аспект. Київ: ЦУЛ, 2007. 272 с.
9. Говорушко Т. А., Обушна Н. І. Сутність прямих іноземних інвестицій та їх класифікація *Теорії мікро-макроекономіки*. 2013. Вип. 41. С. 91–99.
10. Череп А. В. Инвестознаство. Київ: Кондор, 2006. 398 с.

11. Ванькович Л. Я., Ковальчук С. І. Іноземні інвестиції: визначення, сутність, класифікація. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 635: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. С. 146–152.
12. Dunning J. H. *Enterprises and the Global Economy*. Wesley Publishing Company. 1993. Chapter 3. 687 p.
13. Ахмадеев А., Сагатгареев Э. Сущность и экономическое содержание инвестиций и процесса инвестирования. *Экономика и управление: научно-практический журнал*. 2015. № 4. С. 65–69.
14. Безродна С. М., Миськова Н. В. Інвестування: компендіум. Чернівці, 2013. 200 с.
15. Горбатюк Л. М. Інвестиції: економічна сутність і класифікація. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2010. № 2. С. 201–204.
16. Рудейчук С. Сутність поняття інвестицій та їх класифікація: обліково-економічні аспекти. *Економічний аналіз*. 2013. Т. 12(2). С. 151–154.
17. Світлична Ю. О. Види іноземного інвестування. *Право і Безпека*. 2017. № 2. С. 114–118.
18. Shyshkina O., Sadchykova I. Theoretic and methodological basis of functioning and development of the subjects of entrepreneurship of the real sector of economy. *Problems and prospects of economics and management*. 2017. № 2 (10). P. 78–87.
19. Sadchykova I., Shyshkina O. Conceptual framework the financial support of the subjects of entrepreneurship of the real sector of economics. *Problems and prospects of economics and management*. 2017. № 3 (11). P. 173–184.
20. Кальченко О. М., Шишкіна О. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Чернівці: Видавець Брагинець О. В., 2018. 524 с.
21. Кальченко О. М. Оцінка інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств туристичної галузі. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету: зб. наук. праць*. 2012. № 1 (56). С. 157–162.
22. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом: монографія. Київ: Лібра, 2002. 472 с.
23. Гонта О. І., Дубина М. В., Пілевич Д. С. Формування комплементарної інвестиційної політики України: виклики глобалізації та вимоги економічної безпеки: монографія. Чернівці, 2013. 184 с.

References

1. Raizberh, B. A. et. al. (1999). *Sovremennyi ekonomicheskyi slovar [Modern economic dictionary]* (Vols. 2). Moscow: INFRA-M. Retrieved from https://dic.academic.ru/dic.nsf/econ_dict/17956/%D0%98%D0%9D%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AB%D0%99.
2. Osadchaia, I. M. (Ed.) (1998). *Biznes: Tolkovyi slovar. Anglo-russkii [Business: Explanatory Dictionary. English Russian]*. Moscow: Infra-M: Ves mir. Retrieved from <https://dic.academic.ru/dic.nsf/business/14491>.
3. Batler, B. et. al. (1998). *Finansy. Tolkovyi slovar: anglo-russkii [Finance. Explanatory Dictionary: English-Russian]* (Trans. A. V. Shchedrin, N. N. Krichigina). Moscow: Infra-M: Ves Mir [in Russian].
4. Blek, D. (2000). *Ekonomika. Tolkovyi slovar: anglo-russkii [Economy. Explanatory Dictionary: English-Russian]*. (Trans. A. V. Shchedrin). Moscow: Infra-M: Ves mir. Retrieved from https://dic.academic.ru/dic.nsf/econ_dict/17955.
5. *Slovar Lopatnikova. Obshcheekonomicheskii i ekonomiko-matematicheskii obiasnitelnyi slovar [Dictionary Lopatnikova. General economic and economic-mathematical explanatory dictionary]*. Retrieved from <http://lopatnikov.pro/slovar/i/inostranye-investicii>.
6. Pro rezhym inozemnoho investuvannia [On the Regime of Foreign Investments]. № 93/96-VR (on March 19, 1996). Retrieved from <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-VR>.
7. Havryliuk, O. V. (1999). *Priame inozemne investuvannia u svito hospodarskykh protsesakh [Foreign direct investment in the world of economic processes]* (Candidate's thesis). Kyiv University T. Shevchenko, Kyiv [in Ukrainian].
8. Sazonets, I. L., Fedorova, V. A. (2007). *Investuvannia: mizhnarodnyi aspekt [Investing: International Aspect]*. Kyiv: TsUL [in Ukrainian].
9. Hovorushko, T. A., Obushna, N. I. (2013). Sutnist priamykh inozemnykh investyttsii ta yikh klasyfikatsiia [The essence of foreign direct investment and their classification]. *Teorii mikro-makroekonomiky – The theory of micro-macroeconomics*, 41, 91–99 [in Ukrainian].
10. Cherep, A. B. (2006). *Investoznavstvo [Investment science]*. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].

11. Vankovych, L. Ya., Kovalchuk, S. I. (2008). Inozemni investytsii: vyznachennia, sutnist, klasyfikatsiia [Foreign investments: definition, nature, classification]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika» – Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"*, № 635: Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku [Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of development and development problems], 146–152 [in Ukrainian].
12. Dunning, J. H. (1993). *Enterprises and the Global Economy*. Wesley Publishing Company, Chapter 3.
13. Akhmadeev, A., Sahathareev, E. (2015). Sushchnost i ekonomicheskoe sodержanie investytsii i protsessa investirovaniia [The essence and economic content of investments and the investment process]. *Ekonomika i upravlenie – Economics and Management*, 4, 65–69 [in Ukrainian].
14. Bezrodna, S. M., Myskova, N. V. (2013). *Investuvannia: kompendium [Investing: Compendium]*. Chernivtsi [in Ukrainian].
15. Horbatiuk, L. M. (2010). Investytsii: ekonomichna sutnist i klasyfikatsiia [Investment: economic nature and classification]. *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii – Bulletin of Poltava State Agrarian Academy*, 2, 201–204 [in Ukrainian].
16. Rudechuk, S. (2013). Sutnist poniattia investytsii ta yikh klasyfikatsiia: oblikovo-ekonomichni aspekty [The essence of the concept of investment and their classification: accounting and economic aspects]. *Ekonomichniy analiz – Economic analysis*, 12(2), 151–154 [in Ukrainian].
17. Svitlychna, Yu. O. (2017). Vydy inozemnoho investuvannia [Types of foreign investment]. *Pravo i Bezpeka – Law and Security*, 2, 114–118 [in Ukrainian].
18. Shyshkina, O., Sadchykova, I. (2017). Theoretic and methodological basis of functioning and development of the subjects of entrepreneurship of the real sector of economy. *Problems and prospects of economics and management*, 2 (10), 78–87.
19. Sadchykova, I., Shyshkina, O. (2017). Conceptual framework the financial support of the subjects of entrepreneurship of the real sector of economics. *Problems and prospects of economics and management*, 3 (11), 173–184.
20. Kalchenko, O. M., Shyshkina, O. V. (2018). *Finansovyi analiz [Financial analysis]*. Chernihiv: Vydavets Brahynets O. V. [in Ukrainian].
21. Kalchenko, O. M. (2012). Otsinka innovatsiino-investytsiinoho rozvytku pidpriemstv turystychnoi haluzi [Estimation of innovative-investment development of the enterprises of tourist branch]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu – Bulletin of Chernihiv State Technological University*, 1 (56), 157–162 [in Ukrainian].
22. Peresada, A. A. (2002). *Upravlinnia investytsiinym protsesom [Management of the investment process]*. Kyiv: Libra [in Ukrainian].
23. Honta, O. I., Dubyna, M. V., Pilevych, D. S. (2013). *Formuvannia komplementarnoi investytsiinoi polityky Ukrainy: vyklyky hlobalizatsii ta vymohy ekonomichnoi bezpeky [Formation of the Complementary Investment Policy of Ukraine: Challenges of Globalization and Requirements of Economic Security]*. Chernihiv [in Ukrainian].

Шишкіна Олена Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14035, Україна).

Шышкіна Елена Викторовна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансов, банківського дела и страхування, Чернігівський національний технологічний університет (ул. Шевченко, 95, г. Чернігов, 14035, Україна).

Shyshkina Olena – PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of Finance, Banking and Insurance, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14035 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: shyshkina.olena.v@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8946-1027>

ResearcherID: F-3208-2014

Кальченко Ольга Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14027, Україна).

Кальченко Ольга Николаевна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансов, банківського дела и страхування, Чернігівський національний технологічний університет (ул. Шевченко, 95, г. Чернігов, 14027, Україна).

Kalchenko Olga – PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of Finance, Banking and Insurance, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14027 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: Onkalchenko.2014@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7120-9843>